

УДК 657.422.1

Степаненко Оксана Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ГРОШОВІ КОШТИ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті досліджено наукові підходи до визначення суті грошових коштів та їх потоків, виділено нові погляди до їх класифікації. Виокремлено місце і роль грошових коштів в системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Розкрито діючу практику обліку та процес документування операцій з готівковими грошовими коштами та коштами, які знаходяться на поточних рахунках в банку. Систематизовано джерела отримання грошових коштів в касу підприємства та шляхи їх використання (вибуття), що сприятиме чіткій ідентифікації операцій, які пов'язані з рухом готівки. Виділено елементи побудови облікової політики підприємства із запровадження та посилення касової дисципліни підприємства. Для підвищення точності облікової інформації, операції з грошовими коштами на поточному рахунку в банку згруповано за джерелами отримання та шляхами вибуття. Обґрунтовано необхідність адаптації системи обліку грошових коштів до сучасних реалій ведення бізнесу та господарювання.

Ключові слова: грошові кошти, рахунки в банках, касова дисципліна, документування, облік, внутрішній контроль.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза торкнулася основних джерел генерування грошових потоків, зумовила зміну обсягів грошових коштів українських підприємств. Зниження надходження грошових коштів викликає, перш за все, скороченням обсягів виробництва, подорожчанням банківських кредитів та ускладненням процедури їх отримання. Прямим наслідком зменшення грошових надходжень є зниження вихідних грошових потоків. Обмеженість власних оборотних коштів і у виробника і у споживача продукції формує ланцюг неплатоспроможності, який в свою чергу, поширюється на все нові і нові підприємства та призводить до неефективного використання коштів в масштабі держави. Порушення безперервної системи розрахунків між юридичними особами призводить до утворення дефіциту грошових коштів і підвищує ризики в господарській діяльності підприємств. До таких ризиків відносяться: порушення виробничого процесу, втрата потенційних клієнтів, подорожчання продукції, розрив відносин з постачальниками запасів, робіт, послуг, зростання заборгованості перед персоналом, бюджетом, кредитними організаціями та іншими контрагентами, досудові та судові санкції кредиторів.

Функціонування підприємства неможливе без використання грошових коштів. Їх надходження формується в результаті господарських операцій, а витрачання вимагає суворого цільового спрямування на досягнення поставлених завдань підприємства. Порушення вказаних умов призводить до дисбалансу інших складових активів, технічної відсталості виробництва, фінансової залежності суб'єкта господарювання. Тобто, ефективність управління найбільш ліквідними ресурсами, що залежить від своєчасного та оптимального контролю використання коштів, визначає рівень фінансової стабільності й можливість подальшого розвитку підприємства. Грошові кошти завжди наявні на кожному підприємстві незалежно від розміру, форми власності та виду діяльності. Вони беруть активну участь у всіх етапах діяльності господарюючого суб'єкта та утворюють систему розрахунків підприємства.

Саме грошові кошти, а також їх еквіваленти, як найважливіша ланка системи кругообігу ресурсів, формують базис для підвищення платоспроможності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В реаліях сьогодення актуальності набуває рівень інформаційного забезпечення обліку грошових коштів, оскільки від змістовності та своєчасності отриманих даних залежить ефективність та результативність роботи господарюючого суб'єкта. В Україні в умовах інфляції, складної політичної, економічної ситуації, постійних змін у законодавстві і кризи неплатежів, інформація про наявність та рух грошових коштів є найактуальнішою в управлінні фінансами. Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника – вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки.

Значний внесок у дослідження проблем бухгалтерського обліку й контролю грошових коштів та їх потоків зробили такі відомі вчені, як В.С. Савчук, І.О. Бланк, Л.В. Івченко, Ю.А. Верига, В.М. Серединська, Є.В. Мних, Л.К. Сук, П.Л. Сук, Р.В. Кузіна, Р.Ф. Бруханський, В.І. Єфіменко, Н.В. Гудзь, В.Г. Швець, І.Б. Садовська, О.А. Подольчук. Також слід відмітити українських науковців, які вивчали грошові кошти та грошові потоки на рівні дисертаційних робіт та зробили вагомий внесок в розвиток їх обліку, аналізу, контролю: О.С. Височан, В.В. Варавка, І.С. Несходовський, О.І. Кащенко, В.В. Ясишена, Н.К. Василенко, В.В. Томчук.

Постановка завдання дослідження. В свою чергу, однією із проблем, що виникає перед підприємствами є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, яка є запорукою необхідної ліквідної позиції господарюючого суб'єкта, реалізації його попиту на кошти. Тому дослідження питань бухгалтерського обліку та контролю грошових коштів є першочерговими та досить актуальними.

Метою статті є дослідження наукових підходів до інтерпретації економічної категорії "гро-

шові кошти", оскільки від чіткої змістовності категоріального апарату залежить їх ідентифікація в системі бухгалтерського обліку; вивчення класифікації грошових коштів, які пропонуються вітчизняними науковцями, для потреб обліку й контролю; огляд діючої практики процесу документування й обліку операцій з готівковими та безготівковими грошовими коштами, виділення основних джерел їх отримання та шляхів вибуття (використання).

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання в процесі господарської діяльності повної та достовірної інформації про рух грошових коштів підвищує якість управлінських рішень. Грошові розрахунки в умовах сучасних інформаційних технологій вагомо змінили свою форму та набули більш віртуального характеру, в результаті чого активно розвивається електронна форма розрахунків. Її практичне використання в господарській діяльності значно прискорює процес забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами та дозволяє більш ефективно працювати на міжнародних ринках. Для більш повного розуміння місця, значення та ролі грошових коштів та їх потоків в системі бухгалтерського обліку й контролю звернемось до наукових підходів вітчизняних вчених щодо тлумачення сутності й класифікації таких видів активів.

Для потреб бухгалтерського обліку та контролю Височан О.С. уточнено поняття "*грошові кошти*", під яким слід розуміти "готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках в банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом упродовж будь-якого моменту часу для розрахунків під час здійснення господарських операцій" [1]. Як зазначає науковець, такий підхід до інтерпретації даного терміну зумовлений об'єктивними причинами, а саме: 1) виокремлення в складі грошових коштів електронних грошей як платіжного засобу, що активно розвивається останніми роками; 2) уточнення факту включення до категорії грошових коштів лише тих активів, які можуть бути використані для здійснення розрахунків у будь-який момент, з максимальним рівнем ліквідності.

З метою забезпечення структуризації грошових коштів та вирішення проблем їх обліку, аналізу та контролю, автор виділяє дві допоміжні класифікації: 1) *обмеженість у напрямках використання*: без обмежень – грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатись без жодних обмежень для ведення господарської діяльності; з обмеженнями – грошові кошти, які підприємство може використовувати строго за призначенням; 2) *за місцем зберігання*: у касі підприємства; на рахунках у банку; на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі зберезуваною вартістю; в пам'яті ЕОМ на жорстких дисках. В своєму дослідженні Височан О.С. значну увагу приділяє еквівалентам грошових коштів. За базу обліку таких активів науковець пропонує використовувати ознаку *початкового визнання та подальшої їхньої оцінки*, у відповідності до якої еквіваленти грошових коштів групуються наступним чином: 1) початково визнані за справедливою вартістю; 2) утримувані до погашення;

3) у вигляді позик і дебіторської заборгованості; 4) для можливого продажу [1].

Досліджуючи місце і роль грошових коштів у процесі функціонування господарського механізму підприємства Варавка В.В. виділяє економічну категорію "*рух грошових коштів*". Дане поняття автор розглядає як "систему розподілених в часі надходжень та витрачань грошових коштів, що перебувають у процесі безперервного кругообігу, генеруються господарською діяльністю підприємства, визначають ефективність цієї діяльності, виступають зовнішньою ознакою функціонування підприємства, обліковуються на відповідних рахунках і є важливим об'єктом контролю та аналізу" [2]. З метою обґрунтування економічних засад інформаційної системи обліку, контролю та аналізу руху грошових коштів науковцем розроблено багаторівневу їх класифікацію, яка включає дві основні ознаки: 1) рух грошових коштів від поточної господарської діяльності; 2) рух грошових коштів, що пов'язані з розвитком підприємства. Виходячи з реалій життя, такий підхід безумовно покращить облікову інформативність на підприємстві шляхом деталізації аналітичних процедур та забезпечить обґрунтованість прийняття управлінських рішень щодо руху грошових коштів.

Несходовський І.С. в процесі дослідження економічної сутності грошових коштів, виділяє таке визначення: "*гроші* – це абстрактний вимірник економічних процесів, явищ, об'єктів, який суб'єкти згодні приймати як платіжний засіб". Науковцем, через призму логіко-історичного підходу, було уточнено класифікацію функцій грошей, яку доповнено новою – "*особливий товар*". З позиції бухгалтерського обліку ця функція розглядається в двох напрямках: 1) як засіб інвестування (продаж права користування надлишкових грошей іншим суб'єктам) – при здійсненні інвестиційної діяльності; 2) як засіб фінансування (набуття такого права за певну плату) – при здійсненні фінансової діяльності. Також автор досліджує поняття "*електронні кошти*", яке пропонує розуміти як "одиниця вартості, що зберігається на електронному пристрої, приймається як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента" [3].

Для узагальнення існуючих визначень грошових коштів Кащенко О.І. запропоновано авторське тлумачення даної категорії. Як стверджує автор, *грошові кошти* – це "засіб збереження вартості, який бере участь в обміні товарів та послуг, необхідний для забезпечення діяльності суб'єкта господарювання є найбільш ліквідною складовою оборотних активів, може бути вираженим у вигляді готівки, коштів на рахунках в банках та електронних грошей" [4]. Через призму сучасних інформаційних технологій науковцем досліджено передумови виникнення електронних грошей, обґрунтовано необхідність їх використання в господарській діяльності підприємств та виокремлено їх як вид грошових розрахунків. В частині класифікації грошових коштів як об'єктів бухгалтерського обліку, автор виділяє такі їх види: готівкові, безготівкові та електронні.

З позиції інтересів управління, обліку, аналізу та аудиту Ясишена В.В. досліджує економічну

категорію "грошовий потік", яку слід розуміти як "процес надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів за визначеними часовими інтервалами, що генерується його звичайною й надзвичайною діяльністю і який пов'язаний із зовнішніми та внутрішніми факторами простору, структури, ризику й ліквідності" [5]. Як стверджує науковець, така дефініція повніше характеризує економічну сутність грошового потоку і вказує на його важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. Для врахування у процесі проведення аналізу, прогнозування та планування грошових потоків Ясишена В.В. пропонує нові ознаки для їх класифікації, а саме: 1) участь грошового потоку в формуванні прибутку; 2) рівень синхронності грошового потоку; 3) умови розрахунків; 4) види готової продукції, товарів, послуг; 5) рівень впливу на прийняття рішень; 6) рівень планування грошових потоків. Їх практичне використання допоможе побудувати більш ефективну систему управлінського обліку та розширити спектр інформації про грошові потоки [5].

Отже, грошові кошти були, є і будуть тим видом активів, багатогранність форм існування та необхідність забезпечення руху яких, визначає потребу у підвищенні ефективності управління. Саме гроші є базисом не лише поточного функціонування, а й стратегічного розвитку підприємства. В умовах нестійкої динаміки глобальної економіки, загострення конкурентної боротьби на ринках більшості видів продукції питання управління грошовими коштами та їх потоками залишається актуальним.

Грошові кошти присутні на початковому і кінцевому етапах облікового процесу, який включає придбання запасів, виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг), а також їх продаж і,

відповідно, отримання виручки у вигляді коштів, які зараховані на поточний рахунок в банку або ж отримання готівки в касу підприємства. Операції з готівкою, які відбуваються в касі господарюючого суб'єкта, утворюють готівковий оборот. Основним нормативно-правовим документом, який регламентує готівковий обіг на підприємствах є Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні, затверджене постановою правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148 [6]. У відповідності до зазначеного документу, для здійснення розрахунків готівкою кожне підприємство повинно мати касу. Під "касою підприємства" розуміється приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, цінностей та касових документів. У касі зберігаються: *готівка*; *цінні папери* придбані у інших підприємств; *грошові документи* (поштові марки, марковані конверти, проїзні документи, путівки до санаторно-курортних установ); *бланки суворого обліку* (чекові книжки, трудові книжки та вкладиші до них (якщо не має відділу кадрів)). На рис. 1 наведено можливі джерела отримання готівки в касу та шляхи її використання (вибуття).

Підприємства можуть зберігати готівку в касі тільки в межах встановленого ліміту, тобто *ліміт залишку готівки в касі* – це граничний розмір готівки в касі на кінець робочого дня, перевищувати який підприємство не має права. Підприємство самостійно встановлює ліміт каси на основі розрахунку середнього надходження готівки в касу або її середнього витрачання. Встановлений ліміт каси затверджується внутрішнім наказом керівника. Вся готівка, яка перевищує ліміт, повинна бути здана в банк для зарахування на поточний рахунок. Термін здачі готівки визначається в договорах з обслуговуючим банком, це

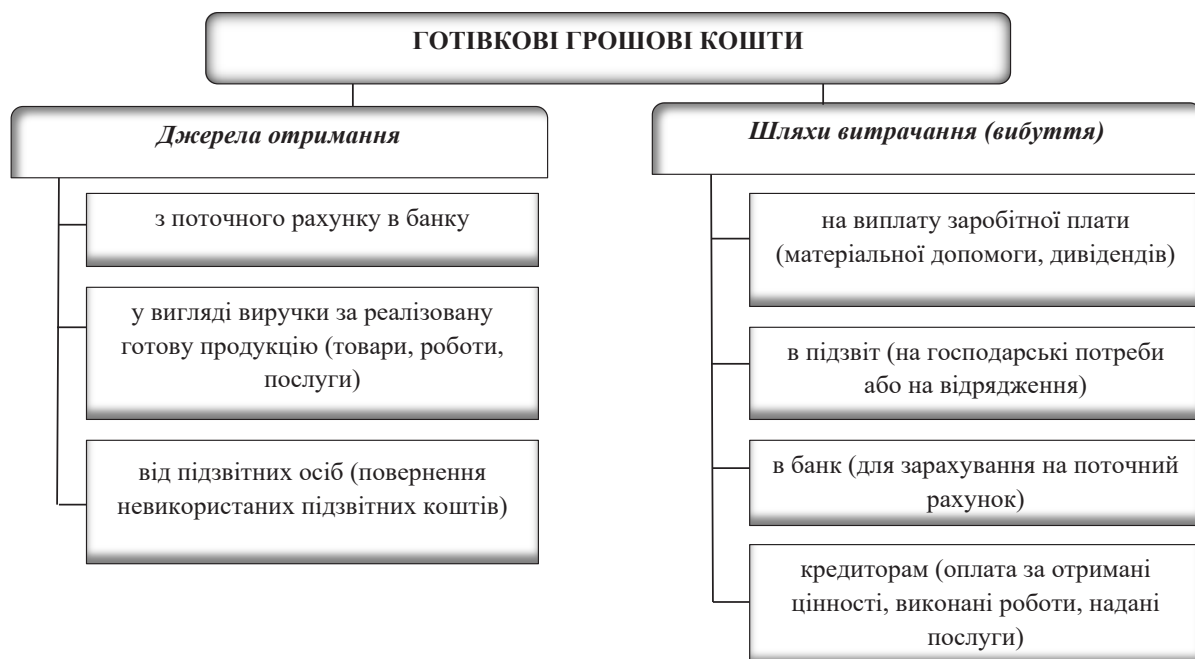

Рис. 1. Джерела отримання готівкових грошових коштів в касу підприємства та шляхи її використання (вибуття)

Джерело: побудовано за інформацією [6] з авторським доповненням

може бути: 1) кожного робочого дня (або зразу на наступний); 2) один раз в 5 (п'ять) робочих днів; 3) на наступний робочий день банку і підприємства.

Терміни використання готівки чітко регламентуються Положенням про ведення касових операцій [6], в якому зазначено: 1) *кошти, які отримано з поточного рахунку на виплату заробітної плати, пенсій, стипендій, дивідендів* можна зберігати в касі на протязі 3-х робочих днів (включаючи день отримання в банку); 2) *кошти, отримані в банку на інші цілі* – повинні видаватися працівникам в той самий день. Отримані в банку кошти, але не використані за призначенням, повинні бути повернуті назад в банк (для зарахування на поточний рахунок) не пізніше наступного робочого дня.

У відповідності до Інструкції по використанню Плану рахунків [7] ведення обліку готівки здійснюється на рахунку 30 "Готівка" (назву змінено в січні 2014 р.), який призначено для узагальнення інформації про наявність і рух готівкових грошових коштів в касі підприємства. Даний рахунок має такі субрахунки: 301 "Готівка в національній валюті"; 302 "Готівка в іноземній валюті". Підприємства роздрібно торгівлі та ресторанного бізнесу додатково можуть відкривати субрахунки для обліку готівки, яка знаходиться в операційних касах торговельних залив, а саме: 303 "Операційна каса в національній валюті" та 304 "Операційна каса в іноземній валюті". Тобто, аналітичний облік може вестися за кожною операційною касою (або касиром), що забезпечує реалізацію функції збереження майна власника.

Операції з руху готівкових грошових коштів оформляються документами типової форми, які є обов'язковими для всіх підприємств (незалежно від форм власності і видів діяльності). Оприбуткування готівки здійснюється на основі *Прибуткового касового ордеру (ПКО)*, який (як обліковий документ) завжди показує *Дт 301*, при цьому, кредитова сторона кореспонденції рахунків зазначається в самому документі і, відповідно утворюється бухгалтерське проведення. Видача готівки з каси підприємства документується з використанням *Видаткового касового ордеру (ВКО)*. Даний документ завжди показує *Кт 301*, а дебетова сторона кореспонденції рахунків зазначається в самому документі. Для контролю за рухом готівкових грошових коштів зазначені ордери обов'язково візуються в *Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів*. В кінці робочого дня інформація, яка наведена в касових документах (прибуткових та видаткових ордерах) відображається в *Касовій книзі*. Вона є проміжним регістром, в якому узагальнюються операції з надходження та вибуття готівкових грошових коштів за звітний період. При цьому, мінімальним звітним періодом для готівкових коштів є день.

Для здійснення підприємством розрахунків готівкою необхідне дотримання касової дисципліни, встановлення належного порядку організації роботи каси. Відповідальність за своєчасне здійснення операцій з готівкою та касову дисципліну покладено на касира підприємства. Тобто,

саме касир відповідає за рух готівки та умови її оприбуткування. Що стосується відповідальності за дотримання порядку ведення операцій з готівковою, то вона покладена на керівників підприємств. *Касова дисципліна* – це загальна сукупність правил приймання, зберігання та видачі готівки, яка визначена нормативно-правовими документами та внутрішньою документацією господарюючого суб'єкта.

На рис. 2 наведено елементи касової дисципліни, які мають бути покладені в основу побудови облікової політики підприємства в частині обліку готівкових грошових коштів.

Дотримання касової дисципліни має здійснюватися керівництвом підприємства. При цьому, як правило, застосовуються елементи внутрішнього контролю за наявністю та рухом грошових коштів. В обліку, ефективним методом спостереження є інвентаризація, яка дає можливість проконтролювати законність ведення касових операцій.

В реаліях сьогодення обіг готівкових грошових коштів відходить у минуле. Альтернативою готівки стають електронні розрахунки та різноманітні їх види, які пропонують банки своїм клієнтам. Проте, деякі підприємства все ж таки залишили за собою право використання готівкових коштів за такими видами операцій, як: видача грошей під звіт працівникам на відрядження (або господарські потреби), отримання готівки за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги), виплата заробітної плати, що і вимагає дотримання ними відповідної касової дисципліни.

У відповідності до діючого законодавства України, всі підприємства повинні зберігати вільні грошові кошти на рахунках в банках, які є фінансовими посередниками між суб'єктами господарювання. Підприємство самостійно обирає банк та може відкривати в ньому один або декілька рахунків як в національній так і в іноземній валютах. Під *поточним рахунком* розуміється рахунок, який відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства. Умови відкриття рахунку та особливості його функціонування передбачаються у договорі, що укладається між банком та його клієнтом. При здійсненні безготівкових розрахунків підприємства можуть використовувати різні їх форми. В залежності від обраної форми виділяють види рахунків, які можуть бути відкриті в банках, а саме: поточний, акредитивний, валютний, депозитний, картковий, кредитний, тимчасовий, спеціальний. Найбільш популярним рахунком, який використовується суб'єктами господарювання у своїй практичній діяльності є поточний рахунок. При цьому формою безготівкових розрахунків є банківський переказ.

У відповідності до Інструкції по використанню Плану рахунків [7] для обліку наявності та руху коштів, які знаходяться на рахунках в банках, призначений рахунок 31 "Рахунки в банках". За дебетом даного рахунку відображається надходження грошових коштів, за кредитом – їх використання (списання). Даний рахунок має шість

Рис. 2. Елементи побудови облікової політики підприємства із запровадження та посилення касової дисципліни

Джерело: авторська розробка

субрахунків: 311 "Поточні рахунки в національній валюті"; 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"; 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті"; 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті"; 315 "Спеціальні рахунки в національній валюті"; 316 "Спеціальні рахунки в іноземній валюті".

Кошти, які знаходяться на поточному рахунку в банку, взаємопов'язані з готівковим оборотом підприємства. Це виражається через зняття готівки з рахунку або ж зарахування готівки на рахунок. Для отримання готівки з поточного рахунку в банку підприємство повинно мати грошову чекову книжку. Вона замовляється в банку за відповідною заявою і в майбутньому зберігається на підприємстві як бланк суворого обліку. Аркуш такої чекової книжки є грошовим чеком, тобто документом, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про видачу зазначеної суми готівкових коштів з його поточного рахунку. Корінець чеку (який залишається в чековій книжці) в поєднанні з Прибутковим касовим ордером дає в обліку кореспонденцію рахунків, яка показує отримання готівки з поточного рахунку в банку, а саме: Дт 301 – Кт 311.

Здача готівки в банк для зарахування на поточний рахунок підприємства оформляється Заявою на переказ готівки. Заява є виключно банківським документом, формується в програмному продукті працівником банку на основі даних та реквізитів наданих бухгалтером підприємства. Заява на переказ готівки – це документ, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про зарахування зазначеної суми на його поточний рахунок. Квитанція Заяви в поєднанні з Видатковим касовим ордером формує бухгалтерське проведення, яке показує зарахування коштів на поточний рахунок, а саме: Дт 311 – Кт 301.

Від джерел отримання коштів на поточний рахунок в банку та шляхів їх вибуття залежить повнота, достовірність й правильність їх відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку (рис. 3).

Більшість підприємств для здійснення платежів використовує таку форму розрахунків як

банківський переказ, який оформляється Платіжним дорученням. Платіжне доручення – це документ, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про перерахування визначеної суми на рахунок іншого підприємства. Розрахунки платіжними дорученнями достатньо прості, зручні та забезпечують швидке здійснення платежу, але мають один вагомий недолік: вони не гарантують платіж початальнику.

В обліку безготівкових розрахунків є операції, по відношенню до яких не використовуються платіжні документи. Це суми, які знімає (списує) банк (згідно договору на обслуговування рахунку): за касове, розрахункове обслуговування; проведення платіжних документів. Ці суми визнаються у підприємства витратами та обліковуються за Дт 92 "Адміністративні витрати" (згідно з нормами П(С)БО 16 "Витрати").

Документом, який підтверджує та показує рух грошових коштів на поточному рахунку в банку є Виписка банку. Вона замінює собою регістр аналітичного обліку за операціями, які відбуваються на поточному рахунку в банку та одночасно є підставою для записів в бухгалтерському обліку. Тобто, вона фактично є другим примірником особового рахунку підприємства. Єдиної форми виписки не існує. В кожного банку, в залежності від його інформаційних технологій, своя форма, яка є унікальною і відмінною від інших банків. А тому бухгалтеру потрібно вміти читати цей документ та розбиратися в реквізитах й сумах, які зазначені в ньому.

При отриманні виписки працівник бухгалтерії здійснює наступні операції, які називаються – контитуванням (або оброблення) виписки: 1) виписка нумерується; 2) перевіряється наявність виправдовуючих платіжних документів, на підставі яких зараховані або списані кошти; 3) перевіряється відповідність сум у виписці сумам, які зазначені у виправдовуючих документах на перерахування та зарахування коштів; 4) проставляються бухгалтерські проведення у відповідності до здійснених операцій. Обробляючи виписки, бухгалтер повинен пам'ятати, що поточний рахунок для обліку грошових коштів на підприємстві – активний, а для банку – па-

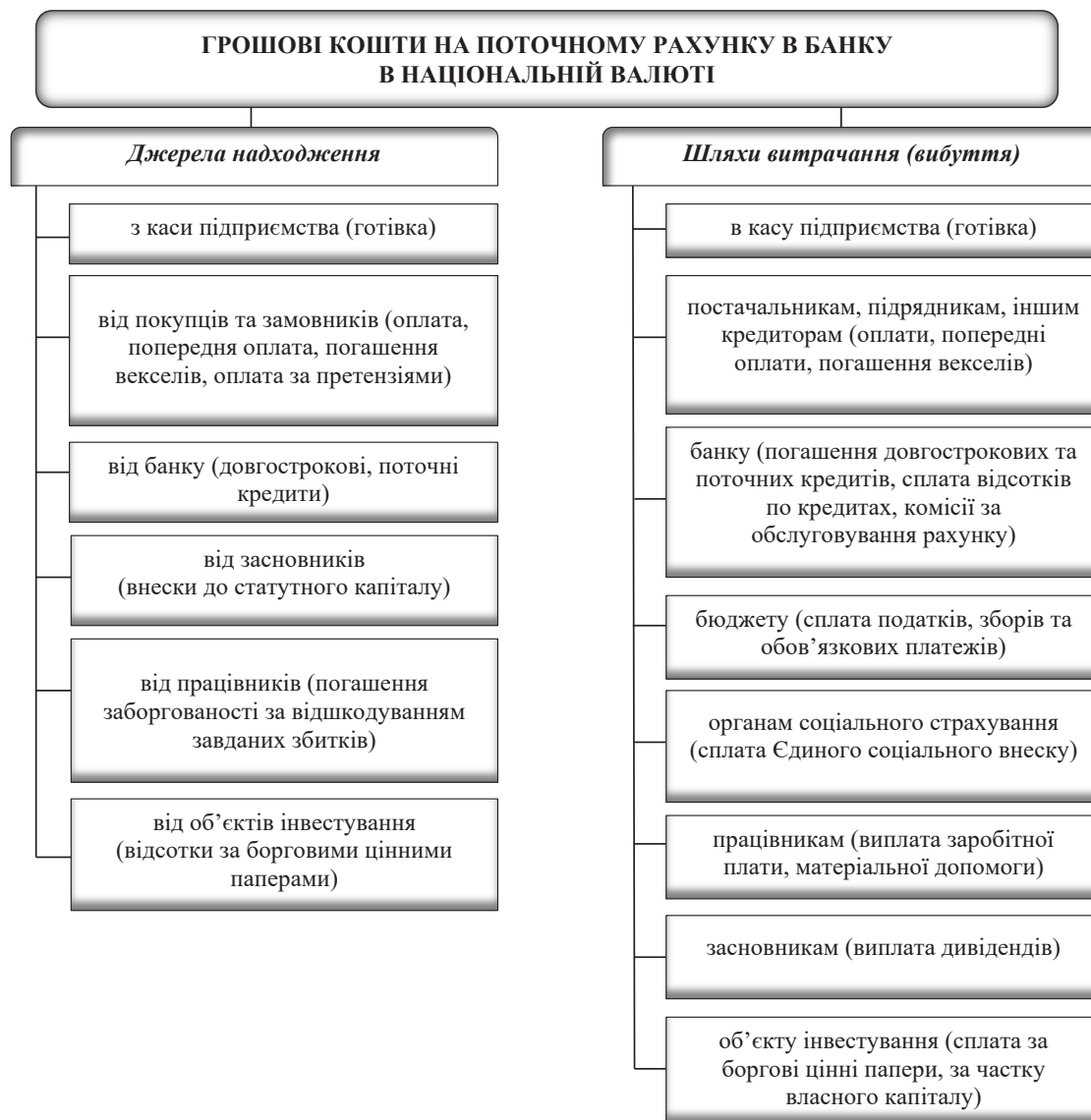

Рис. 3. Джерела отримання грошових коштів на поточний рахунок в банку в національній валюті та шляхи їх вибуття (використання)

Джерело: авторська розробка

сивний. Зберігаючи грошові кошти підприємства, банк вважає себе його боржником, тобто на цю суму має в себе кредиторську заборгованість. Суми, які зазначені у Виписці банку за *Дебетом (Д) банківським* відображаються в обліку за *Кт 311*. Суми, які зазначені у Виписці банку за *Кредитом (К) банківським* відображаються в обліку за *Дт 311*.

Форма безготівкових розрахунків орієнтована на розвиток бізнесу кожного учасника ринку. Застосування безготівкових форм розрахунків дозволяє здійснювати успішну економічну діяльність, підвищувати платоспроможність підприємств, їх фінансову стійкість, а також збільшує ефективність роботи господарюючого суб'єкта. Здійснення безготівкових операцій через установи банків знижує потребу в готівці, сприяє концентрації вільних грошових коштів для кредитування, забезпечує їх збереження та ефективне використання, оптимізує та прискорює грошовий обіг підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з результатів досліджень вітчизняних науковців, грошові кошти відносяться до тих особливих категорій, які завжди були актуальними в економічній думці, оскільки в процесі грошового руху найбільшою мірою проявляються і реалізуються інтереси господарюючих суб'єктів. Через гроші, їх функції, грошові потоки кожне підприємство реалізує свої потреби, тому грошова система і визначає взаємозв'язок між виробництвом, обміном, розподілом і споживанням. Головною умовою, яка повинна братись до уваги при віднесенні активів до складу грошових коштів, є ліквідність, тобто здатність активу швидко перетворюватись у законні платіжні засоби з мінімальними втратами його вартості. Тому, до грошових коштів слід відносити готівкові, безготівкові, електронні грошові кошти, депозити до запитання. Саме такі види активів можуть у будь-який момент бути використані для здійснення поточних розрахунків.

Слід зазначити, що в наш час всі методичні підходи до ведення бухгалтерського обліку касових операцій повною мірою розроблені та адаптовані в практичній діяльності підприємств. Це стосується і процесу документування, і відображення операцій в системі рахунків. Тому, вдосконалення облікового процесу в питаннях готівкових коштів слід здійснювати через поліпшення його організаційних аспектів, а саме: деталізації елементів політики підприємства щодо запровадження та посилення касової дисципліни. Такий підхід дасть змогу значно покращити ефективність роботи касира, знизити ризики помилок під час виконання його професійних обов'язків.

Від достовірності, своєчасності, повноти й оперативності обліку грошових коштів залежить уся фінансова діяльність суб'єкта господарювання.

Побудова належної системи бухгалтерського обліку грошових коштів, які знаходяться на поточних рахунках в банку, передбачає правильність здійснення й відображення всіх етапів їх руху – починаючи із законодавчих й нормативно-правових вимог, оформлення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в облікових регістрах і завершуючи складанням фінансової звітності. Результат діяльності будь-якого підприємства безпосередньо залежить від його ефективної роботи, а особливо від вирішення проблем, які пов'язані з обліком грошових коштів, адже вони є основною складовою господарської діяльності. Ефективність організації обліку має забезпечувати раціональний розподіл та використання грошових коштів, і тим самим успішну фінансову діяльність підприємства.

Література:

1. Височан О.С. Облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентів: теорія, методика, організація. Автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ: ДАСОА, 2009. 25 с.
2. Варавка В.В. Облік, контроль і аналіз руху грошових коштів підприємства: методика і організація. Автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ: ДАСОА, 2009. 25 с.
3. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх використання в підприємствах торгівлі. Автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ: КНТЕУ, 2009. 23 с.
4. Кащенко О.І. Облік і аналіз грошових коштів та розрахунків в системі управління підприємством. Автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. 22 с.
5. Ясишена В.В. Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит. Автореф. дис... кандидата екон. наук: 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Тернопіль: ТНЕУ, 2011. 23 с.
6. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні: затв. постановою правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. Дата оновлення: 08.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.03.2021).
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 12.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.03.2021).

Степаненко Оксана Ивановна

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры бухгалтерского учета та консалтинга
Киевского национального экономического университета
имени Вадима Гетьмана

ДЕНЕЖНЫЕ СРЕДСТВА В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье исследованы научные подходы к определению сущности денежных средств, а также их потоков, выделены новые взгляды к их классификации. Выделены место и роль денежных средств в системе бухгалтерского учета и внутреннего контроля. Раскрыто действующую практику учета и процесс документирования операций с наличными денежными средствами и средствами, которые находятся на текущих счетах в банке. Систематизированы источники получения денежных средств в кассу предприятия и пути их использования (выбытия), что будет способствовать четкой идентификации операций, связанных с движением наличности. Выделены элементы построения учетной политики предприятия по внедрению и усилению кассовой дисциплины предприятия. Для повышения точности учетной информации, операции с денежными средствами на текущем счете в банке сгруппированы по источникам получения и путями выбытия. Обоснована необходимость адаптации системы учета денежных средств в современных реалиях ведения бизнеса и хозяйствования.

Ключевые слова: денежные средства, счета в банках, кассовая дисциплина, документирование, учет, внутренний контроль.

Stepanenko Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Accounting and Consulting Department
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

CASH IN THE ACCOUNTING SYSTEM ENTERPRISES

Summary

The article explores scientific approaches to determining the nature of cash and their flows highlights new views on their classification. The place and role of cash in the system of accounting and internal control are highlighted. The current accounting practice and the process of documenting transactions with cash and funds held in current accounts with the bank are disclosed. The sources of receiving cash at the cash desk of the enterprise and the ways of their use (disposal) are systematized, which will contribute to the clear identification of transactions related to the movement of cash. Elements of construction of the accounting policy of the enterprise on introduction and strengthening of cash discipline of the enterprise are allocated. To improve the accuracy of accounting information, cash transactions in the current account in the bank are grouped by sources of receipt and disposal. The necessity of adaptation of the cash accounting system to the modern realities of doing business and management is substantiated.

Key words: cash, bank accounts, cash discipline, documentation, accounting, internal control.

УДК 339:316.722

Терлецька Наталія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Паранюк Віталій Павлович

магістр
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Швед Інна Миколаївна

магістр
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

У статті обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку підприємства в умовах нестабільності середовища його функціонування. Проаналізовано концептуальні підходи до управління розвитком суб'єкта господарювання. Проведено стратегічну оцінку взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем. Досліджено чинники впливу на конкурентоспроможність продукції суб'єкта господарювання. Обґрунтовано шляхи адаптації підприємства до чинників динамічного зовнішнього середовища.

Ключові слова: управління розвитком суб'єкта господарювання, чинники зовнішнього середовища, конкурентоспроможність продукції, модель взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем, механізм управління адаптивністю підприємства.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання жодне підприємство не може функціонувати та розвиватись без взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, оскільки саме від нього фірма отримує необхідні для виробництва продукції ресурси, у ньому знаходяться споживачі тих результатів виробничо-господарської діяльності, яких суб'єкт господарювання намагається досягнути. Оптимальна сукупність дії усіх чинників змогла б забезпечити ефективне функціонування підприємства та його стабільний розвиток за умови їхнього гармонійного взаємозв'язку. Однак, зазвичай, нестабільність середовища функціонування підприємства є настільки високою та непередбачуваною, що її вплив на суб'єкт господарювання досить часто має руйнівний характер. Дослідження впливу чинників зовнішнього середовища на розвиток суб'єкта господа-

рювання зумовлено специфікою управління ним як відкритою системою, внутрішня стабільність якого залежить від дії факторів прямого та опосередкованого впливу ззовні. Вплив факторів зовнішнього середовища потребує проведення постійного моніторингу існуючого стану, який є невід'ємною складовою частиною стратегічного планування фірми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи управління суб'єктом господарювання та його розвитком із врахуванням впливу нестабільного зовнішнього середовища знайшли своє відображення у наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як А. Балог, С. Блюмін, О. Воскресенська, В. Геєць, О. Дрін, Р. Дункан, Ф. Емері, Ж. Зосимова, Т. Клебанова, С. Комаринець, Е. Левицька, Т. Литвиненко, Дж. Майнер, М. Мескон,